

- отношение объема чистых продаж к стоимости материальных запасов;
- отношение объема чистых продаж к оборотному капиталу;
- отношение объема чистых продаж к стоимости материальных производственных запасов.

Третью группу составляют показатели, связанные с финансовой деятельностью предприятия:

- отношение оборотного капитала к текущей задолженности;
- период оплаты текущих счетов;
- отношение текущей задолженности к стоимости материальных активов;
- отношение текущей задолженности к стоимости материальных производственных запасов;
- отношение долгосрочных обязательств к оборотному капиталу.

Данная методика позволяет оценить конкурентоспособность отдельных предприятий или их групп, являющихся составными частями диверсифицированных компаний. В этом случае также применяются показатели, относящиеся к целой компании:

- производительность труда, рассчитанная как отношение величины добавленной стоимости к общему количеству занятых на предприятии;
- отношение чистой добавленной стоимости к количеству занятых на предприятии.

Сопоставление названных показателей характеризует степень конкурентоспособности всей компании и ее отдельных подразделений. Как правило, в достаточно крупных и диверсифицированных компаниях данные показатели могут различаться по отдельным видам деятельности или предприятиям в 2-3 раза, что указывает на отсутствие на некоторых из них необходимой эффективности производства. Кроме того, сопоставление общей производительности труда рассматриваемого предприятия с другими в данной отрасли позволяет выяснить, какое место оно занимает по отношению к ее конкурентам в отрасли. Дополнительно в качестве показателей конкурентоспособности используют рентабельность инвестиций и норму прибыли.

В заключение обзора и анализа существующих методик оценки конкурентоспособности необходимо отметить следующее: достижение предприятием конкурентного преимущества должно вести к получению финансового и экономического результата, превышающего средний для отрасли уровень. Для измерения результативности деятельности предприятия можно использовать различные наборы производственных и финансовых показателей, индикаторов.

Однако в большинстве своем модели оценки конкурентоспособности направлены в прошлое. Поэтому наиболее целесообразным является проведение оценки конкурентоспособности предприятия для нескольких последовательных периодов, поскольку это позволяет определить основные тенденции изменения конкурентоспособности.

ОБГРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИБОРУ МАЛИМ ПІДПРИЄМСТВОМ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

В.В. Капустін

Наявність ряду проблем в оподаткуванні малого підприємництва за спрощеною системою оподаткування хоча й не стимулювала швидкого її вибору, але все ж таки не завадила значній частині малих підприємств (МП) це зробити. За даними Державної податкової адміністрації України станом на 20 липня 1999 р. загалом по Україні на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності перейшли 26692 малих підприємства.

Аналіз діяльності підприємств, що перейшли на сплату єдиного податку, дозволяє зробити наступні висновки:

- при сплаті єдиного податку МП всіх галузей, крім торгівлі, податковий тиск зменшується, що підтверджується зменшенням нарахованого податку в 1999 р. порівняно з 1998 р. за аналогічний період;
- в середньому по обстежених суб'єктах малого підприємництва сума нарахованого податку з переходом на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності зменшилась майже на 19 %;
- по суб'єктах малого підприємництва за галузями економіки процент нарахованого податку в 1999 р. відносно аналогічного показника в 1998 р. коливався в межах від 81,52 % по МП матеріального виробництва до 68,8 % по МП побутового обслуговування або зменшився аналогічно від 18,48 % до 31,2 %, тобто зменшення сум податку, що підлягає сплаті, було досить суттєвим;
- разом з тим, суб'єктам малого підприємництва торгівлі нараховано єдиного податку в 1999 р. на 254,8 тис. грн. більше, ніж за аналогічний період в 1998 р.

Слід підкреслити, що зменшення нарахувань в 1999 р. єдиного податку в порівнянні з 1998 р. не супроводжувалось також і повнотою фактичних надходжень цього податку (виконанням податкових зобов'язань).

Однак оцінка виконання податкового зобов'язання суб'єктами малого підприємництва за галузями економіки України не відображає картину за регіонами. Дослідження цього аспекту є досить наглядним, оскільки покращання середніх показників країни залежить від стану справ в регіонах. За рівнем виконання податкового зобов'язання за єдиним податком області України можна поділити на чотири групи:

- I група – області, де податкове зобов'язання МП перевиконано,
- II група – області з виконанням МП податкового зобов'язання від 90 до 100 %.
- III група – області з виконанням МП податкового зобов'язання від 80 до 90 %.
- IV група – області з виконанням МП податкового зобов'язання менше 80 %.

До I групи входять чотири області: Херсонська, Полтавська, Харківська і Одеська, а також АР Крим, м. Севастополь, м. Київ з відповідним виконанням суб'єктами малого підприємництва податкового зобов'язання.

До II групи входять десять областей: Вінницька, Чернігівська, Житомирська, Дніпропетровська, Запорізька, Донецька, Закарпатська, Київська, Тернопільська, та Сумська. Частка податкових надходжень МП областей II групи складала 36 %.

До III групи належать вісім областей: Луганська, Львівська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Волинська, Черкаська, Чернівецька, Рівненська.

I, нарешті, до IV групи входять дві області: Хмельницька та Миколаївська.

В цілому, по Україні податкове зобов'язання в 1999 р. на дату дослідження (20.07.1999 р.) було виконано на 95,6 %.

Проведене дослідження стосується лише оподаткування суб'єктів малого підприємництва за спрощеною системою згідно з Указом Президента України № 727. Однак в 1999 р. введено в дію і Указ № 746, тому було проведено аналіз результатів впровадження єдиного податку в цілому за рік, де суб'єктами малого підприємництва оподаткувалися за ставками 6 і 10 % від реалізації продукції (робіт, послуг) (табл. 1).

В цілому, за 1999 р. поступило єдиного податку в бюджет 66,3 млн. грн. при нарахованій сумі – 62,5 млн. грн., або більше на 6,08 %. Повнота надходжень пояснюється відсутністю можливості приховувати доходи через валові витрати як податок призначають від виручки.

Таблиця 1

Основні економічні показники суб'єктів малого підприємництва, що сплачують єдиний податок, за 1999 рік*

Галузі економіки	Платники єдиного податку		Середньооблікова чисельність працівників		Обсяг виручки від реалізації продукції (робіт, послуг)		Фактично надійшло єдиного податку до бюджету	
	кількість, од.	% до їх кількості	кількість чол.	% до загальної кількості	сума, млн. грн.	% до обсягу	сума, млн. грн.	% до обсягу надходжень
Матеріальне виробництво	4127	14,0	20026	16,9	183,8	17,4	11,3	17,1
Торівля	9369	33,0	38806	31,0	375,5	35,4	23,3	35,2
Побутове обслуговування	3790	13,0	16106	13,6	110,1	10,4	7,2	10,8
Сільське господарство	545	2,0	1350	1,1	9,2	0,9	0,5	0,7
Інші галузі	10753	38,0	44278	37,3	380,8	35,9	2460	36,2

* Дані ДПАУ.

В порівнянні сума нарахованого єдиного податку за 1999 р. з нарахуваннями податків і зборів за 1998 р. є меншою на 1,97 млн. грн., або на 3,0 %. Таким чином, наведені дані свідчать, що в цілому спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва є ефективною.

Важливо дослідити розподіл суб'єктів малого підприємництва щодо вибору ставок єдиного податку. Як свідчить аналіз фактичних даних, суб'єкти малого підприємництва віддають перевагу вибору ставки єдиного податку 6 % від реалізації продукції (робіт, послуг) зі сплатою при цьому ПДВ. Питома вага МП, що сплачують єдиний податок за ставкою 6 %, складає в середньому по Україні 94,8 % і коливається по окремих регіонах від 86,1 % в Херсонській області до 99,2 % у Львівській.

Сплата єдиного податку суб'єктами малого підприємництва за ставкою 10 % займає незначну частку – 5,2 % і по регіонах від – 0,8 % у Львівській області до 13,9 % у Херсонській області.

Отже за цими даними можна зробити висновок, що застосування ставки єдиного податку в розмірі 10 % вимагає особливого обґрунтування доцільності. Необхідно в кожному конкретному випадку враху-

вати вид діяльності, яким займається суб'єкт малого підприємництва, що вибирає ставку оподаткування, а також коло покупців, з якими він вступатиме у взаємовідносини.

За даними табл. 2 видно, що сума нарахованого єдиного податку за 1999 р. була меншою податків і зборів нарахованих за 1998 рік. На абсолютній сумі відхилення нарахованої суми єдиного податку в 1999 р. в порівнянні з відповідним періодом 1998 р. складало (1,9 млн. грн.)

Таблиця 2

Зміни в оподаткуванні за традиційною та спрощеною системами в 1998-1999 рр., млн. грн.

Показники	Всього	в тому числі			
		I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Нараховано єдиного податку за 1999 р.	64,3	11,0	14,3	16,9	22,1
Нараховано податків і зборів за 1998 р.	65,0	14,9	16,3	15,4	18,4
Відхилення в порівнянні з відпо-відним періодом 1998 р.	-1,9	-3,8	-2,8	1,5	2,4
В процентному відношенні до 1998 р.	97,0	73,8	87,6	110,2	111,0
Фактично сплачено єдиного податку в бюджет	66,3	10,6	13,6	17,1	25,0
Відхилення (- недоїмка + переплата)	2,0	-0,4	-0,7	0,2	2,0
Питома вага фактично сплаченого єдиного податку до нарахованого	103,1	96,4	95,1	101,2	111,1

* Дані ДПАУ.

Проблеми, що виявлені в процесі аналізу оподаткування МП в цілому по Україні, за галузями та регіонами, підтверджують необхідність глибшого обґрунтування доцільності переходу МП на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності кожним підприємством.

Автором запропоновано загальний алгоритм оцінки доцільності переходу на сплату єдиного податку, що складається з трьох послідовних етапів, де зміст поставлених завдань на кожному із трьох етапів (табл. 3).

Таблиця 3

Завдання етапів алгоритму оцінки доцільності переходу на сплату єдиного податку суб'єктами малого підприємництва

Етапи	Завдання кожного етапу
№ 1	Оцінка факторів, що впливають на прийняте рішення
№ 2	Прогнозування зміни умов оподаткування
№ 3	Порівняльний розрахунок податкових платежів

На першому етапі запропоновано визначити, які з податків і зборів, що не поширюються на платників єдиного податку, мають суттєву питому вагу в загальних платежах конкретного підприємства або підприємця. В першу чергу, це податок на прибуток, ПДВ, дорожні збори, збір до Державного інноваційного фонду та платежі, нараховані на фонд оплати праці. Для суб'єктів малого підприємництва, які здійснюють операції, що підлягають патентуванню, необхідно враховувати плату за торгівлі патенти.

На другому етапі необхідно проаналізувати можливі зміни чинників і обґрунтувати їх прогнозний рівень в наступному податковому періоді (квартал або рік).

На третьому етапі розраховується економічна доцільність переходу на сплату єдиного податку.

Запропонований методичний підхід може бути застосований для оцінки доцільності переходу на сплату єдиного податку фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності, але в число платежів, що "заміщуються", слід враховувати ще й прибутковий податок з громадян, а при визначенні суми єдиного податку – збільшувати ставку залежно від чисельності найманих робітників (табл. 4).

Таблиця 4

Скоригований розрахунок доцільності переходу на сплату єдиного податку малим підприємством за варіантами

Назва показника	Код рядка	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4	Варіант 5	Варіант 6
Виручка від реалізації	01	240	240	240	360	360	360
в т. ч. ПДВ	02	40	20	5	60	60	60
в т. ч. акцизний збір	03	0	0	0	0	0	0
Валові витрати	04	190	180	180	380	300	380
Податковий кредит по ПДВ	05	28	21	2	50	50	50
Фонд оплати праці	06	10	10	10	20	30	40
Середньоспискова чисельність	07	6	6	6	8	10	20
ПДВ (податкові зобов'язання р.02 – р.03 – р.05)	11	12	-1,0	3	10	10	10
Податок на прибуток (р.01 – р.02 – р.03р.04) · 0,	12	3	12	16,5	-20	0	-
Плата за землю	13	0,4	0,4	0,4	2,3	2,3	2,3

Назва показника	Код рядка	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4	Варіант 5	Варіант 6
Збір на спец. використання природних ресурсів	14	0	0	0	0,3	0,3	0,3
Відрахування в Держінофонд (р.01 – р.02 – р.03) · 0,01	15	2	2,2	2,35	3	3	3
Збір на обов'язкове соцстрахування від безробіття (р.06 · 0,04)	16	0,4	0,4	0,4	0,8	1,2	1,6
Відрахування на дороги	17	2,1	2,1	2,1	4,0	4,0	4,0
Комунальний податок (р.07 · 0,2) в квартал	18	1,2	1,2	1,2	1,6	2,0	4,0
Збір на пенсійне страхування (р.06 · 0,32)	19	3,2	3,2	3,2	6,4	9,6	12,8
Збір за дозволи на розміщення об'єктів торгівлі, реклами	20	0	0	0	0	0	0
Внески до фонду соціального захисту інвалідів	21	0	0	0	0	0	0
Внески до Державного фонду сприяння зайнятості (р.06 · 0,2)	22	0,2	0,2	0,2	0,4	0,6	0,8
Плата за патенти	23	3,2	3,2	3,2	0	0	0
Всього податкових платежів (крім ПДВ) Сума за р.12 – 23	31	15,7	24,9	29,55	18,8	23,0	23,0
Єдиний податок 6 % (р.01 – р.02 – р.03) · 0,06	32	12,0	13,2	14,1	18,0	18,0	18,0
Зміни платежів при 6 % (р.31 – р.32) (економія від переходу на єдиний податок)	33	3,7	11,7	15,45	0,8	5,0	-3,0
Всього податкових платежів з ПДВ (р.11 + р.24)	41	27,7	24,9 і відшкодув.	34,55	28,8	33,0	-
Єдиний податок 10 % (р.01 – р.03) · 0,10	42	24,0	24,0	24,0	36,0	36,0	36,0
Зміни платежів при 10 %	43	3,7	0,9	10,55	-7,2	-3,0	-2,2

Як можна побачити за проведеними нами розрахунками доцільності переходу малих підприємств на сплату єдиного податку, не для кожного підприємства із шести варіантів спрощена система оподаткування буде доцільною. Так, за першим варіантом – перехід на єдиний податок є доцільним, а будь-якої ставки оподаткування – суми отриманої економії за ставкою 6 % і 10 % однакові; за варіантами 2 і 3 доцільним буде перехід на спрощену систему оподаткування за ставкою 6 %; за варіантом 4 перехід на сплату єдиного податку є недоцільним; за варіантом 5 краще за ставкою 6 %.

Розгляд 5-ти варіантів господарської діяльності показує, що в варіанті 4 краще взагалі не переходити на єдиний податок, а в інших варіантах економічно доцільно перейти на сплату єдиного податку за ставкою 6 %.

Важливим аспектом при виборі системи оподаткування є врахування структури власної собівартості продукції (робіт, послуг), форми розрахунків, що використовує підприємство; взаємовідносини із замовниками. З цією метою пропонуються три варіантні підходи (наслідки):

1) якщо в собівартості велика частка заробітної плати і нарахувань на неї і мала частка матеріальних витрат, то економічно обґрунтований буде перехід на сплату єдиного податку за ставкою 10 %;

2) перехід на сплату єдиного податку за ставкою 10 % може призвести до втрати частини замовників, оскільки такі підприємства не мають права виписувати податкові накладні, і якщо таке підприємство знаходиться в середині виробничого ланцюга, то це призведе в кінцевому підсумку до збільшення собівартості продукції;

3) враховуючи, що нині переважною формою розрахунків багатьох виробничих підприємств є бартер, взаємозаліки, вексель у зв'язку з відсутністю оборотних коштів, то в цьому випадку перехід на сплату єдиного податку за ставкою 10 % є неможливим, тому ніякі розрахунки, крім грошових, за спрощеної системи не допускаються.

Альтернативним варіантом для оцінки доцільності переходу на спрощену систему оподаткування малих підприємств може бути наведений нижче.

Вихідні умови для розрахунку.

1. Методика розроблена для підприємств України, які не здійснюють експортної діяльності та не мають податкових пільг.

2. Застосовується для підприємств малого бізнесу – тобто тих, які не мають великих амортизаційних відрахувань та інших податків, пов'язаних з вартістю засобів виробництва (у них частка основних засобів невелика).

3. Заробітна плата в Україні складає близько 5-10 % валових витрат підприємств.

4. Основні податки, які формують доходну частину бюджету України – ПДВ та податок на прибуток підприємств. Тому вважаємо, що перехід на єдиний податок має зменшити саме ці види податку.

Величини для розрахунку:

$ВД$ – валовий дохід без ПДВ (дорівнює виручці від реалізації без ПДВ);

$ВВ$ – валові витрати без ПДВ;

$ВВР$ – виручка від реалізації ($ВД \times 1,2$) разом з ПДВ.

1) Сума основних податків, сплачених за традиційною системою оподаткування:

$$(ВД - ВВ) \times (30 \% + 20 \%)$$

2) Сума єдиного податку за ставкою 10 % :

$$ВВР \times 10 \% = ВД \times 1,2 \times 10 \%$$

3) Сума єдиного податку:

$$(ВД - ВВ) \times 50 \% = 1,2 \times 10 \% \times ВД$$

$$50 \% ВД - 1,2 \times 10 \% ВД - 50 \% ВВ = 0$$

$$38 \% ВД = 50 \% ВВ$$

$$\frac{ВД(\text{без ПДВ})}{ВВ(\text{без ПДВ})} = \frac{50 \%}{38 \%} = 1,32$$

При розрахунках за показник рентабельності прийнято відношення валових доходів до валових витрат.

Отже, якщо суб'єкти малого підприємництва мають рентабельність 32 % і вище, то перехід від традиційної системи оподаткування на сплату єдиного податку за ставкою 10 % є вигідним однозначно.

Аналогічно проведено розрахунок обґрунтування доцільності переходу суб'єктів малого підприємництва на сплату єдиного податку за ставкою 6 % від реалізації продукції (робіт, послуг).

Сума єдиного податку 6 %:

$$ВВР \times 6 \% = 1,2 \times 6 \% ВД$$

Сума податку на прибуток за традиційною системою оподаткування:

$$(ВД - ВВ) \times 30 \%$$

$$30 \% ВД - 30 \% ВВ - 7,2 \% ВД = 0$$

$$\frac{ВД}{ВВ} = 1,32$$

Висновок: перехід на сплату єдиного податку за ставкою 6 % можна здійснювати при рентабельності підприємства більше 32 %.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що відсутність зацікавленості в переході українських підприємців на єдиний податок обумовлено відсутністю у них такої високої рентабельності.

Таким чином, для прийняття рішення про вибір єдиного податку малим підприємством має здійснюватись багатоваріантна оцінка ефективності спрощеної системи оподаткування, із врахуванням специфічних особливостей діяльності підприємства. Необхідно також досліджувати і враховувати можливі фінансово-економічні наслідки застосування різних різновидів спрощеної системи оподаткування.

ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАНЬ

І.І. Рекуненко,

Українська академія банківської справи

Консолідація банківського і промислового капіталу в останні десятиліття стала значним явищем у світовій економіці. Боротьба за контроль над корпораціями як у формі злиття, так і у формі поглинання є рушійною силою в банківській сфері і в цілому економіці багатьох індустріально розвинутих країн. Власне кажучи, відбувається кардинальна перебудова сфери фінансових послуг. Для України дане явище також починає набувати важливого значення. Посилення конкуренції, зниження прибутковості операцій на фінансових ринках і посилення вимог Національного банку поставило багато банків перед вибором – злиття або банкрутства.

Одним із шляхів вирішення цих проблем комерційними банками є розширення доступу закордонних фінансових інститутів на ринок банківських послуг цих країн. Основними перевагами при цьому є:

По-перше, підвищення ефективності банківської системи в цілому, оскільки збільшення конкуренції з боку іноземних банків стимулює відхід з ринку неефективних місцевих банків. І тому присутність іноземних банків розвинутих країн впливає на місцеву банківську систему, оскільки:

- їхні портфелі в меншій мірі обтяжені кредитами місцевих компаній;
- вони мають доступ до закордонних джерел ліквідності;